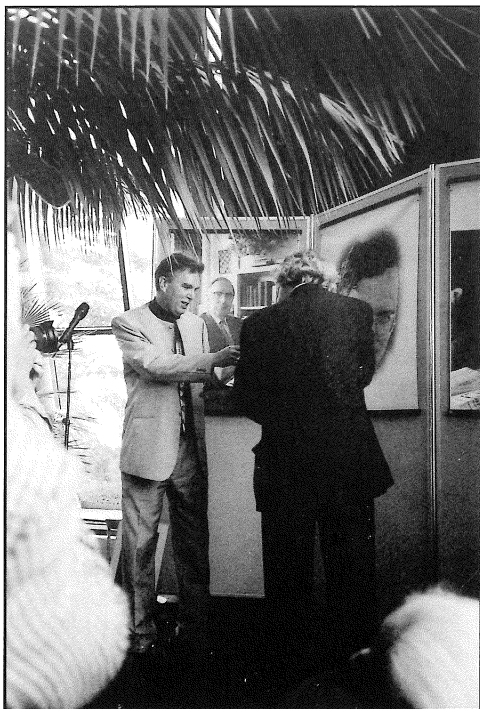
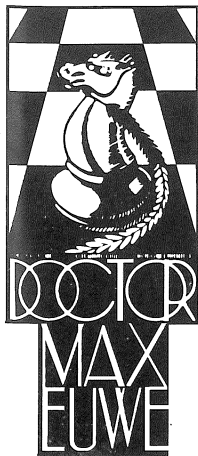

NIEUWSBRIEF

nummer 57
voorjaar/zomer
2001

kwartaal-
uitgave

van Spijk B.V.
Grafisch bedrijf
Venlo
ISSN
0927-9768

Geopend:
dinsdag t/m
vrijdag + de
1ste zaterdag
van de maand,
10.30-16.00 uur.

MAX EUWE - CENTRUM

POSTBUS 11513
MAX EUWEPLEIN 30A

1001 GM AMSTERDAM
Tel. 020 - 625 70 17

e-mail: euwemec@xs4all.nl

BESTUUR

E.J. Petersma, voorzitter
J.A. Haasbroek, secretaris
A. Riemsens, penningmeester

H. Böhm
J. Nagel
H. Ree
K. Sterrenburg
G. Valk

Adviseur Fondswerving: J. van Rijn

Adviseur Museum/Bibliotheek: L.C.M. Diepstraten
Adviseur Topschaak: J.H. Timman
Adviseur Wetenschapszaken: H.J. van den Herik
Bibliothecaris: F.F. Verbeek
Schaaktechnisch medewerker: A.C.M. Sibbing
Secretariaat: E.E. Dirksen en C. Lesger
Vrijwillige medewerkers: A. van Dijk, P.J. van der Horst,
H.Kok, H.J.M. Leeners, R. Nep, J.G. Pauptit, S. Sival,
H. Vinke, W.G. Vijvers, C. ten Woude.

FINANCIËN

De Stichting Max Euwe-Centrum wordt financieel ondersteund door

*ÉFDÉCÉ software, Mazars Paardekooper Hoffman,
Lost Boys en de Gemeente Amsterdam*
alsmede door

Aegon
Akzo Nobel
Aon
Beheermaatschappij Burger Hofhoek
Bouwfonds/Cultuurfonds
ChessBase
Corel
Corus
Designers Company
DTZ Zadelhoff
Fontys
Getronics

IBM Nederland
IHC Caland
ING Nederland
Interpolis
Koninklijke Grolsch
De Lage Landen International
Milford-Van den Berg Corporate Design
Moret Ernst & Young
Nationale Investeringsbank
Nederlandse Gasunie
Nedship Bank
Network Associates/Mc Afee
New In Chess
PRC-Bouwcentrum
Van der Giessen/De Noord
Van Spijk Drukkerij
TBI Holdings
Vector Aandrijftechniek

IN MEMORIAM dr. J.F.M. Meijer

Jan (Meijer) zag het daglicht op 9 augustus 1944 in Schiedam en overleed op 21 april 2001 in Amsterdam.

Aan de Vrije Universiteit promoveerde hij tot doctor in de wis- en natuurkunde in een periode waarin de arbeidsmarkt kampte met een krapte aan banen. Jan vervulde verschillende (bestuurs)functies bij de regionale bond (de huidige SGA) en volgde Ineke Bakker op als chef de bureau ad interim bij de Koninklijke Nederlandse Schaakbond. Het FIDE-hoofdkwartier van Max Euwe (en Fridrik Olafsson) en het KNSB-bonds-bureau deelden tot oktober 1980 dezelfde kantoorruimten.

Het is niet verwonderlijk dat Jan Meijer persoonlijk en beroepsmatig vanaf het eerste begin nauw betrokken was bij de oprichting van de Stichting Max Euwe-Centrum. Bij de opening van het Max Euwe-Centrum op 8 november 1986 verwelkomde Jan in zijn hoedanigheid als secretaris van het MEC tezamen met zijn medebestuurdersleden met gepaste trots de genodigden in de behuizing aan de Paleisstraat. In de zomer van 1989 legde Jan zijn functie als secretaris neer.

Als afgevaardigde van de KNSB bleef Jan participeren in het MEC-bestuur tot het eind van het jubileumjaar 1996.

Niet alleen bij feestelijke gelegenheden gaf Jan blijk van zijn onverflauwde betrokkenheid: enkele keren per jaar bracht hij de door hem jarenlang trouw verzamelde krantenknipsels. Als een van de pionieren van het eerste uur heeft Jan Meijer met zijn inzet het ontstaan en voortbestaan van het MEC mede mogelijk gemaakt. Wij zijn hem dankbaar.

Halverwege het Euwe-jaar wordt in deze editie van de Nieuwsbrief een voorlopige balans opge maakt. Eveline Dirksen brengt onder het kopje Museum verslag uit van de overhandiging van de Euwe-postzegels op 3 april en de schaaktentoon- stellingen in Rotterdam en Groningen. Vervolgens is de toespraak van Hans Böhm afgedrukt. Deze hield hij op 19 mei in het gebouw van de Gasunie in Groningen. Ik kan de lezer aanraden de door Böhm geselecteerde citaten van Hans Ree, de nieuwe drager van de ring, te lezen. De recensies zijn de traditie getrouw van de hand van Ton Sibbing.

Het afgelopen halfjaar is er buitengewoon veel overleg geweest tussen de Gemeente Amsterdam en het Max Euwe-Centrum. Het voorlopige resul- taat – niets is er helaas op dit moment van schrij- ven nog definitief – lijkt bemoedigend: de Gemeente stelt zich duidelijk op het standpunt dat het Max Euwe-Centrum op het Max Euweplein dient te worden gehandhaafd.

Onder het motto 'Red het Max Euwe-Centrum' zijn in schakend Nederland enkele duizenden handtekeningen bijeengebracht, waaronder van alle grootmeesters die aan het laatst verspeelde Corus-toernooi mee hebben gedaan. Het is de bedoeling dat deze unieke verzameling op zater- dag 7 juli op het Max Euweplein aan wethouder Duco Stadij – helaas was burgemeester Job Cohen verhinderd – wordt overhandigd. Dat is ook de dag waarop het **pleinschaakfestival** aldaar wordt georganiseerd. Simultaangevers zijn onder anderen Böhm, Ree, Peelen, Van der Sterren en Timman. Men kan schaken tegen de beer, Hartoch, en Van der Wiel geeft een openbare schaakles. Komt allen.

Errit Petersma

Toernooi op 17 november

Op zaterdag 17 november wordt het vijftienjarig bestaan van het Max Euwe-Centrum gevierd met een (snel)schaaktornooi in de wethouder Verheyhal in Amsterdam. Het toernooi is in de eerste plaats bedoeld voor onze donateurs, maar daarnaast ook voor anderen.

U kunt zich schriftelijk aanmelden bij het Max Euwe-Centrum, Postbus 11513, 1001 GM Amsterdam.

2001: Euwe-herdenkingsjaar

3 april 2001

Het bestuur van het Max Euwe-Centrum wilde de uitgifte van de Euwe-zegels, ook in deze moeilijke tijden, niet geruisloos laten passeren.

Vanwege de geringe ruimte in het Centrum moest het aantal uitnodigingen tot de familie Euwe en de schaakjournalisten beperkt worden. Desondanks was het mudjevol op die 3de april.

Vanzelfsprekend waren de drie – trotse – dochters Euwe met hun familie de eregasten van het MEC- bestuur. Evenals de vertegenwoordiger van PTT Post, Cees Janssen, die de aanwezigen het volgen- de kijkje in de keuken gaf.

"Beste Els, Carol, Fitie en kleinkinderen, dames en heren,

Het was een tactische manoeuvre van het Max Euwe-Centrum, waarmee de stelling behoorlijk onder druk kwam te staan. Gistermiddag werd ik gevraagd om vanmiddag het woord tot u te rich- ten. En dat voor een uitgelezen schaakgezelschap. Een uitnodiging die ik graag heb aanvaard en waarmee PTT Post zich toch wel vereerd voelt. En hoewel ik geen schaker ben, kan ik, als een soort pionnetje op a6, u wel het een en ander vertellen over het postzegelproces.

PTT Post heeft al jaren contact met de schaak- wereld. Laat ik me beperken tot het gebied van de postzegels. In 1973 werd in de serie kinderpost- zegels een zegel gewijd aan schaken. Het thema was een jaar daarvoor vastgesteld. En u weet allen dat 1972 een geweldig schaakjaar was. Die zomer haalde de schaaksport met enige regelmaat de voorpagina's van de kranten. De match Spasski-Fischer was wereldnieuws. En we kunnen gerust stellen dat deze tweekamp zonder de bemoeienis, of liever, de inspanningen van Max Euwe niet was doorgegaan. Schaken mocht dus niet ontbreken op een velletje kinder- zegels over het thema denksporten. Op de Dam in Amsterdam werd een 64 vierkante meter groot schaakbord aangelegd met gele en rode vlakken. Bij dat bord posteerden zich in scheidrechter- stoelen de toenmalige Amsterdamse burgemeester (een vermaard amateur-schaker) en grootmeester Jan Hein Donner (die van het pionnetje op a6).

*De drie dochters van Euwe met de Euwe-zegels, 3 april 2001.
(foto: Eric de Winter)*

Daarnaast waren enkele andere schaakgrootheden aanwezig, onder wie de voorzitter van de Internationale Schaakbond, professor doctor Max Euwe en de oud-wereldkampioen Michael Botwinnik, die toevallig in Nederland was. Dat gele en rode schaakbord is op de kinderpostzegel afgebeeld.

[Het georganiseerde moderne schaakleven begon indertijd honderd jaar geleden toen de Nederlandse Schaakbond werd opgericht.] Daarna 1978. Een bewogen jaar in de schaaksport. De Koninklijke Nederlandse Schaakbond had het Staatsbedrijf der PTT verzocht om in 1978 een postzegel met bijslag uit te geven. De bijslag zou dienen voor de financiering van de in 1978 te houden Schaakolympiade. Deze organisatie werd echter niet aan Nederland toegewezen, maar aan Argentinië. De tweekamp Kortsjnoi-Karpov zou in Tilburg plaatsvinden, maar werd gehouden op de Filipijnen. Toch besloot de PTT een postzegel uit te brengen. Dit werd op 6 mei 1977 aan de Schaakbond medegedeeld, maar zonder de gevraagde bijslag. Nu werd de postzegel gekoppeld aan het achttiende IBM-schaaktournooi. Op de postzegel is 5/8 deel, dat wil zeggen 40 van de 64 vlakken van het schaakbord, afgebeeld. Daaromheen een schematische voorstelling van de bewegingen die de verschillende stukken kunnen maken. [Van linksboven naar rechtsboven waren dat toren, paard, loper, dame en koning.] De figuren (paard en dame) waren ontleend aan het levend schaak. Linksboven in de postzegel

stond als tekst: e2-e4, de openingszet, waarvan ik heb begrepen dat die onder schakers als een soort groet wordt gebruikt.

In maart 1994 bereikte een brief van de Schaakbond de toenmalige Koninklijke PTT Nederland. Daarbij werd ingegaan op het feit dat wereldkampioenen schaak al veelvuldig waren afgebeeld op postzegels. Voorbeelden waren Karpov, Kasparov en Capablanca. De Nederlandse oud-wereldkampioen professor Euwe was echter onderbelicht gebleven.

Zijn afbeelding was tot dan toe slechts eenmaal op een postzegel verschenen, een postzegel uitgegeven door Mongolië. In de brief werd gevraagd om in 2001 een postzegel voor hem uit te geven. Het verzoek werd door de voorzitter van het Max Euwe-Centrum herhaald in september 1998.

In juni 2000 zond PTT Post een brief met de mededeling dat een postzegel gewijd aan Max Euwe in mei 2001 zou worden uitgegeven.

Aan de hand van de beschikbare gegevens, onder andere in juni 1999 beschikbaar gesteld door de Postzegel Motiefgroep Schaken, werd een briefing opgesteld voor een postzegelontwerper.

Daarbij werd uitgegaan van een velletje met twee verschillende postzegels gewijd aan schaken en Max Euwe. Vlak daarvoor was aan de Nederlandse bevolking gevraagd om PTT Post mede te delen welk hoogtepunt men wilde aangrijpen om af te laten beelden op een van de tien postzegels, uit te geven in oktober 1999.

Daarbij werd Max Euwe een aantal keren genoemd als kandidaat.

[In hetzelfde mededelingenblad van de Postzegel Motiefgroep Schaken werd toen al een idee voor een Nederlandse postzegel van 80 cent afgebeeld met het portret van Max Euwe op de ene helft en een schaakbord op de andere helft. Dat schaakbord liet een fragment zien van de beroemde 26ste partij uit de strijd tussen Aljechin en Euwe, gespeeld in 1935. De opening was toen de Hollandse verdediging, uitmondend in de Delftse variant die enkele dagen eerder was ontstaan. Op de postzegel is afgebeeld de stelling na 31 zetten.] Als ontwerper werd de heer Rutger Fuchs benaderd. Hij kwam met enkele ontwerpen waaruit een keuze moest worden gemaakt.

Daarbij prevaleerde het portret van Max Euwe op de ene zegel en een schaakbord met daarop een stelling van de 26ste partij, de 'Parel van Zandvoort' op de andere zegel. Vanaf de kijkrichting van het portret liep een opstelling van de zwarte

stukken door tot in de velrand.

Op het schaakbord de woorden: wereldkampioen schaken 1935. Maar helaas. Ontdekt werd dat het portret van Euwe in spiegelbeeld was afgebeeld en dat kon natuurlijk niet! Zowel schakers als postzegelverzamelaars zouden dat zeker hebben ontdekt. Daarom werd naarstig gezocht naar een geschikt portret en ook gevonden. De kijkrichting van Euwe in de richting van de zwarte stukken was essentieel voor de vormgeving van het totale velletje. Verder heeft de ontwerper de sleutelstelling in de genoemde partij afgebeeld: Pg5!

Rutger Fuch heeft er een strak, eenvoudig maar compleet velletje postzegels van gemaakt met daarin de nodige spanning, die valt af te lezen van het gezicht van Euwe. Vandaag is dat velletje postzegels in de verkoop gekomen.

Een hommage aan de schaaksport, maar toch vooral aan Max Euwe.

Namens PTT Post wens ik u allen veel plezier met deze uitgifte en hoop dat hiermee de schaaksport op een bijzondere manier weer in de belangstelling komt en blijft.

Ik dank u."

MEC-voorzitter Petersma dankte in zijn toespraak de heer Janssen voor de welwillende medewerking van PTT Post/Postkantoren aan de verrassing voor elk van Euwes dochters: een exemplaar van de Euwe-zegels ingelijst met passe-partout dat bedrukt was met een speciaal voor deze gelegenheid vervaardigd Euwe 2001-stempel én een eerstedagenveloppe. Het vierde ingelijste exemplaar was bestemd voor de helaas verhinderde zuster van Max Euwe. Dankzij de eerder gememoreerde welwillendheid was het Max Euwe-Centrum de status van wederverkoper toegekend waardoor het MEC als afsluiting van deze feestelijke bijeenkomst de aanwezigen postzegel en enveloppe ter aanschaf kon aanbieden.

Het bezoek van **Yuri Averbach** aan het Max Euwe-Centrum op 27 april leverde het gezelschap liefhebbers een plezierig uurtje op. Averbach (her)bevestigde in zijn voordracht zijn hoge dunk van schaker én mens Max Euwe. Els Euwe, Euwes oudste dochter, woonde de voordracht bij en wisselde naderhand met Averbach van gedachten over haar vader.

Tentoonstellingen

Als u dit leest, zitten de externe exposities erop: De Eeuw van Euwe bij Humanitas in Rotterdam en bij de Gasunie in Groningen ter omlijsting van de overdracht van de Euwe-ring. [Een omvangrijk karwei om circa 44 kunstwerken, tien schaakspellen en een aantal voornamelijk bronzen beeldjes op een verantwoorde manier van hot naar her te brengen en te exposeren, en dan hebben we (= de werkcommissie De Eeuw van Euwe, bestaande uit Leo Diepstraten, Eveline Dirksen, Hans Kok en vormgever Prosper Verwilligen) het nog niet over de daaraan voorafgaande selectie!] Wij hebben ervan genoten, hopelijk u ook.

Het Max Euwe-Centrum is de kunstenaars Rombout Berkelaar, Aad van den Bosch, Maaike Feih, Klaas Gubbels, Rins Heidema, Paul Husner, Anna Kool-Troost, Peter de Leeuwe, Hans Leijerzapf, Rudolf Maliangkay, Joyce Op 't Eijnde, Geertje van Oudheusden, Frans Roetman, Henryette Weijmar Schultz, Truus Wilders en Caja Wong Chung zeer erkentelijk voor het – belangeloos – afstaan van hun werken. En onze speciale dank gaat uit naar mevrouw Slager voor het in bruikleen geven van de uitzonderlijke schaakspellen. En niet te vergeten: Humanitas en de Gasunie voor hun onschatbare gastvrijheid.

Catharina Roodzant, Nederlands eerste schaakkampioene, staat in het Max Euwe-Centrum tot en met eind augustus in de schijnwerper. Er was wat vertraging; echter vanaf begin juni geeft deze mini-expositie een impressie van een rijk geschaakt leven (dat schrijver dezes geëmancipeerd zou willen noemen).

Postzegels en het correspondentieschaak (in augustus gepland) moeten nu even wachten en zijn verschoven naar eind september/begin oktober.

Euwe-ring

Hieronder volgt de toespraak van Hans Böhm, die hij op 19 mei in Groningen uitsprak, voordat hij de Euwe-ring aan Hans Ree aanbood.

"Alvorens ik met genoeg gebruik zal maken van de eer, maar ook de verplichting om de Euwe-ring door te geven aan de volgende drager, wil ik u eerst in de ban brengen van de ring. De ring zelf: het is een gouden ring met een zilveren paard, zoals een schaker het paard kent, alleen het hoofd. Het hoofd ligt er zo dik op dat het doet verlangen naar de tijden dat je met zegelring en lak je identiteit achterliet. Het is een bijzondere, artistieke ring. De originele ring blijft op de permanente

tentoonstelling van het Max Euwe-Centrum in Amsterdam, iedere drager van de Euwe-ring krijgt een replica, die hij of zij bij belangrijke evenementen ook behoort te dragen.

In de afgelopen vijf jaren droeg ik de ring bij bezoeken aan het Hoogovens- en Corustoernooi, de Nederlandse Kampioenschappen waaronder die in 2000 waar officieel een computer meedeed, bij simultaans waaronder het jaarlijkse evenement in het Botlekgebied en de simultaan voor de slachtoffers van Kosovo, bij de afsluiting van Kasparov-Deep Blue op het hoofdkantoor van IBM, bij de feestelijkheden rond het 125-jarig bestaan van de KNSB, en bij alle televisieopnamen die gewijd zijn aan de schaaksport zoals in de serie 'topsporters van de eeuw' waarin Max Euwe een keer centraal stond. Als je de ring draagt, heb je het gevoel dat Max er nog een beetje bij is.

Maar nog belangrijker dan wat de ring is, is waar hij voor staat. Daar is wat onduidelijkheid over, mede omdat deze ring maar eens in de vijf jaar even in de belangstelling staat. Om een goed idee te krijgen waar de ring voor staat gaan we terug naar 1977. Ik lees u de oorkonde voor die Max Euwe ontving samen met de pas gesmede nog warme ring:

OORKONDE

Op woensdag 5 januari 1977 heeft de hoofddirecteur van de N.V. Nederlandse Gasunie te Groningen de MAX EUWE RING ingesteld, ter gelegenheid van het afsluiten van het Euwe-jaar. Met deze ring wil de Nederlandse Gasunie haar waardering doen blijken voor het baanbrekende werk dat Dr. Euwe door de jaren heen ten behoeve van het schaken in het algemeen en het jeugdschaken in het bijzonder, heeft verricht.

Door de naam van dr. Euwe aan de ring te verbinden wil zij deze verdienste blijvend vastleggen. De ring zal geen persoonlijk eigendom van de ontvanger zijn, maar een symbool van de waarde-ring voor zijn of haar werk ten gunste van het schaken in Nederland.

De ontvanger verplicht zich de ring door te geven aan diegene in Nederland, die als een waardig opvolger wordt beschouwd. De flexibele redactie in de OORKONDE sluit de mogelijkheid niet uit dat de ring ook kan worden doorgegeven aan iemand die niet of nauwelijks kan schaken, maar op andere wijze in belangrijke mate voldoet aan de geformuleerde voorwaarden.

Kijken wij echter naar de dragers tot nu toe, Euwe, Bouwmeester, Timman en ikzelf, (helaas

Overhandiging Euwe-ring van Hans Böhm aan Hans Ree, 19 mei 2001. (foto: Fred Verbeek)

missen we Donner als drager), dan zijn dat dragers geweest die zowel op het bord als náást het bord intensief met de schaaksport zijn bezig geweest. Die, ieder op zijn eigen manier, op propagandistische wijze de schaaksport heeft uitgedragen. Die gegroeide traditie heb ik bij mijn keuze van de volgende drager in stand willen houden.

Ik wil u niet langer in ondraaglijke spanning laten: de volgende drager tot 2006 is Hans Ree. Laten wij, volledig ten overvloede, maar ter ere van de volgende ringdrager even stilstaan bij wat hoogtepunten op en naast het schaakbord.

Hans Ree kreeg in 1980 de grootmeestertitel, veel te laat en volkomen verdiend. De regels waren vroeger, vóór Campomanes, veel strenger, zo kon je in een nationaal kampioenschap geen norm krijgen, ongeacht de sterkte van het toernooi; en Hans Ree speelde al zo'n vijftien jaar op topniveau mee in 1980. Hij werd Nederlands kampioen in 1967, 1969, 1971 en 1982. Uitstekende internationale successen onder andere in Vancouver 1971 waar Ree de eerste prijs deelde met niemand minder dan de tijdens zijn leven reeds legendarische Boris Spasski met 9 uit 11 in een veld van 156 spelers; een resultaat dat Jan Hein Donner tot een historisch verslag inspireerde waarin het bestaan van Canada werd betwijfeld.

Vlak daarvoor had Hans Ree in het Open Kampioenschap van de Verenigde Staten in een veld van 400 deelnemers met 9,5 uit 12 een andere topprestatie neergezet, hij eindigde samen met Kavalek, Lombardy en Reshevsky op de derde plaats, gedeeld eerste werden Browne en Evans met 10 punten. Voor de jonge toehoorders zeg ik er maar even bij dat dit stuk voor stuk grootmeesters waren van het kaliber Shirov, Van Wely, Morozevitsj, Piket: ijersterke grootmeesters. Er zijn natuurlijk nog veel meer aansprekende resultaten te geven, zoals al die honderden simultaanseances die in de loop der tijd gegeven zijn, het propagandistische middel bij uitstek, maar ik laat het hierbij. Hans Ree was een échte grootmeester in zijn actieve tijd, volgens de maatstaven van Viktor Kortsjnoi.

Gaan we over van de prestaties van het schaken in het bijzonder, naar de prestaties in het algemeen, dus náást het bord.

In de tijden dat Jan Timman en ik met genoeg een studentenhuis gebruikten als uitvalsbasis naar

verre en vreemde oorden, in tijden van totale chaos en anarchie, toen was er toch één vast punt in ons leven: op donderdag gingen we steevast naar de kiosk om de *Haagse Post* te halen vanwege de rubriek van Hans Ree. Mooie verhalen en altijd interessante partijen of stellingen. Niet-schakers lazen zelfs de opmerkingen tussen de zetten, een mooier compliment kun je je als schaakverslaggever niet wensen. Ree schrijft zijn wekelijkse rubriek vanaf 1971. Tien jaren later krijgt hij de literaire Dehliaprijs. Vernoemd naar de dochter van Jan Timman en maar één keer uitgereikt vanwege de eenzame hoogte die de rubrieken van Ree innamen. Ik citeer uit het juryrapport uit 1981, met als kop: Wat is er zo goed in de rubriek van Hans Ree? *'Het schaakbord is klein, maar zolang het groter is dan de schaker is het groot genoeg.'* Het is Ree ten voeten uit: *de distantie en overgave in een korte eenvoudige, glasheldere zin. (En even verderop.) 'Met het veelvuldig gebruik van de understatement onderscheidt Ree zich niet alleen van voetbal- en boksverslagen, maar ook van de meeste schaakrubrieken in Nederland.'* Einde citaat. De combinatie Ree en understatement had al eerder succes gehad. In 1971 schreef Joop van Tijn in *Vrij Nederland*: 'Hans Ree praat in een zelden door enthousiasme onderbroken understatement.'

Ik geef u zomaar een aardig voorbeeld uit het boek *De zuiverste liefde is die tussen een man en zijn paard* van Max Pam uit 1975 waarin elf schakers worden geïnterviewd. 'Hans Ree: toen ik afstudeerde als wiskundige, had ik geen zin om te werken, dus werd ik schaker. De grote vraag is natuurlijk of het schaken de moeite waard is om er je hele leven aan te wijden. De ene dag zal ik zeggen JA, de andere dag, bijvoorbeeld als ik net verloren heb, zal ik zeggen, altijd met die houtjes in de weer heb is toch eigenlijk zielig.' Dat was in 1975, er is veel gebeurd sindsdien. De rubriek in de *Haagse Post* ging vanaf 1983 over in columns voor *NRC Handelsblad*. Tot op heden, al dertig jaar een wekelijkse rubriek, zo'n 1500 rubrieken. En dan nog de schaakboeken, zes in totaal: *In den eersten stoot pat* (1979), *Een man merkt nooit iets* (1985), *Wat een kracht, wat een gratie* (1986), *Een blinde reus* (1989), *Schaakstukjes* (1993), *Schitterend Schaak* (1997, in 1999 vertaald als *The human comedy of chess*).

Er is natuurlijk nog veel meer dat Hans Ree heeft bijgedragen aan de schaaksport in het algemeen, zoals al die interessante verhandelingen

over de meest uiteenlopende onderwerpen in *New in Chess*, het lijfblad voor iedere schaakliefhebber all over the world, maar ik laat het hierbij, het is ruim voldoende.

Een paar voorbeelden van typisch Ree: geen dijk-enkletsers dus, Ree is meer van binnen grinniken.

Over het aantal wereldkampioenen tegen wie hij gespeeld heeft

'Sinds 1886 zijn er 14 wereldkampioenen geweest. Najdorf heeft tegen 11 van hen gespeeld, vertelt hij. Een mooi record, dat wel nooit meer gebroken zal worden. Ik heb er acht gehad, van Euwe tot en met Karpov. Met heel wat minder succes dan Najdorf, maar daar gaat het niet om, ik deed mee. Tegen Kasparov zal ik nooit spelen. Misschien was dat de reden dat ik een keer ruzie met hem maakte op een vergadering van de groot-meesterbond. Als ik niet tegen hem schaken mag, dan maar een woordenwisseling. Na afloop kwamen veel schakers naar me toe om te zeggen dat ik mooi gesproken had. De wereldkampioen is nooit populair, geen enkele wereldkampioen. Hij wordt bewonderd en gevreesd en iedereen is altijd blij als hij verliest.'

Over Fischer

'Petra Doutov was in 1988 nog het vrije meisje Petra Stadler en ging graag in op het advies van Boris Spassky tijdens een teamwedstrijd van de club Solingen, om een brief met foto aan Fischer te sturen. Kort daarna werd ze uit Amerika opgebeld. Bobby zelf! Het was vier uur 's nachts. Het zal Fischer ongetwijfeld wel eens opgevallen zijn dat er een tijdsverschil tussen Los Angeles en Europa is, maar hij is niet de man om daar rekening mee te houden. Ook later zou hij steeds mid-den in de nacht opbellen. In het eerste gesprek kwam hij snel ter zake: "Ben je arisch?" "Ik geloof het wel", zei Petra beduusd. Niets stond een mooi contact meer in de weg. Korte tijd later vertrok ze op verzoek van Fischer voor een paar weken naar Los Angeles.'

Over de eindspelcomponist Carel Mann, waar een boek over was verschenen door de experts Jan van Reek en Henk van Donk

'In de korte tijd dat Mann een beroep uitoefende was hij slager. Niet omdat hij het wilde, maar op aandringen van zijn vader. Tijdgenoten verbaasden zich erover dat een fijnzinnig schaakdenker een zo

grofstoffelijk beroep had gekozen. Er is een anekdote waarin wordt verteld dat hij op de zwart-witte tegelvloer van de slagerij studies componeerde met gehaktballen als stukken. Ik kreeg niet de indruk dat Van Reek en Van Donk veel geloof hechtten aan deze anekdote.'

Over het spelen tegen een zieke tegenstander op zijn hotelkamer

'Zoals de Minotaurus in zijn hol, zo wacht de zieke schaker in zijn hotelkamer op zijn tegenstander. De tegenstander treedt binnen en wordt bevangen door de giftige dampen die zwaar blijven hangen in deze onderwereld. Mint, tijgerbalsem of het ectoplasma van de zieke schaker, het valt niet meer te onderscheiden voor de tegenstander, die tastend zijn weg zoekt door de nevel van warm wasemende handdoeken naar de vage gestalte die dreigend op hem wacht. "Ik had dit moeten weigeren", is zijn laatste gedachte voor hij het bewustzijn verliest en als een ziellose automaat de bewegingen uitvoert die hem naar de verlossende nederlaag zullen voeren.'

Over de smetten op een meesterwerk

'Een mooi verhaal moet je niet kapot checken, zegt een oude journalistenwijsheid. Het geldt niet alleen voor een verhaal, maar ook voor een mooie schaakpartij. Na kritisch onderzoek blijkt de pelsoms van goedkoop glas. Heel begrijpelijk dat een schaker die zijn eigen prachtpartijen analyseert wel eens een beetje slordig is. Het is voor het goede doel, om de schoonheid beter uit te laten komen. De buitenstaander is meestal minder fijngevoelig en zoekt graag naar smetten op het meesterwerk.'

Tot zover de voorbeelden. Ik zou graag willen afsluiten met een logische kanttekening, en de logica staat hoog in ons vaandel. Als je zoveel geschreven hebt, een boekenplank vol, op een manier die zowel de liefhebber als de outsider raakt, waarom probeer je dan niet eens een roman, Hans?

Maar nu eerst de overdracht van de Max Euwe Ring.

Ik vraag onder een gepast begeleidend applaus naar voren: Hans Ree.'

Opening

In 1973 speelde Eduard Gufeld een partij tegen Bagirov, die later bekend werd als 'La Gioconda'. Over de schoonheid van de partij valt niet te twis- ten, wel de wijze waarop Gufeld deze partij exploiteerde. Om de haverklap publiceerde Gufeld in diverse bladen deze winstpartij, zodat het haast leek of hij tientallen malen van Bagirov gewonnen had. Uiteraard ontbreekt deze partij in Gufelds nieuwe boek over het Konings-Indisch niet (1). Het leeuwendeel van de in het boek besproken partijen zijn door Gufeld zelf met zwart gespeeld. Een enkele keer mogen ook spelers als Kasparov hun kunsten vertonen. Veel minder agressief is de Hedgehog-opening; in Nederland beter bekend als de egelopstelling of het drie-rijensysteem. Zwart beperkt zich in de opening tot de eigen speelhelft en gunt wit voorlopig een ruimtevoordeel. Men moet echter niet denken dat de zwartspeler geen ambities heeft. Men zou het kunnen vergelijken met counter-voetbal. Hetzelfde geldt in feite voor het Colle-systeem. Met obligate zetten bouwt wit een stevige stelling op in de hoop later in de partij ten strijde te kunnen trekken. Over beide syste- men bestaat niet al te veel literatuur, dus de nieu- we Batsford-uitgaven geschreven door respectie- velijk Suba (2) en Lane (3) voorzien waarschijn- lijk in een behoefte. Voor de 'hakkers' onder de schakers zijn er nieuwe publicaties over de Siciliaanse Draak en over de Steinitz-variant van het Schots (4..., Dh4). Gufeld – hij alweer – en Oleg Stetsko behandelen de Draak in twee delen. In het eerste en tevens dikste deel wordt de Rauzer-aanval besproken (4). De klassieke Draak en alle andere systemen komen in deel 2 aan bod (5). De twee delen samen beslaan 430 pagina's. De Steinitz-variant staat bekend als een van de scherpste bestrijdingswijzen van het Schots. Ofschoon de variant een twijfelachtige reputatie heeft, is het voor de witspeler die niet van de finesses op de hoogte is geen pretje. Lev Gutman heeft een pil van maar liefst 260 pagina's aan deze variant gewijd (6). New in Chess bracht in de serie 'The Masters Choice' een cd-rom uit over de Van Geet-opening: 1. Pc3 (7). Uiteraard bevat deze cd-rom veel meer partijen dan het boekje dat enkele jaren geleden over deze opening is ver- schenen. Ook is het openingsoverzicht veel uitge- breider en kan men partijen door andere schaak-

programma's laten analyseren en desgewenst uit- printen.

- 1) Eduard Gufeld, **The art of the King's Indian** Batsford, London 2000, 220 pag. ISBN 0-7134-8661-9 Prijs £ 14.99.
- 2) Mihai Suba, **The Hedgehog** Batsford, London 2000, 156 pag. ISBN 0-7134-8696-1 Prijs £ 14.99.
- 3) Gary Lane, **The ultimate Colle** Batsford, London 2001, 160 pag. ISBN 0-7134-8686-4 Prijs £ 14.99.
- 4) Eduard Gufeld en Oleg Stetsko, **The Ultimate Dragon, Volume 1: The Rauzer Attack** Batsford, London 2001, 270 pag. ISBN 0-7134-8643-0 Prijs £ 16.99.
- 5) Eduard Gufeld en Oleg Stetsko, **The Ultimate Dragon, Volume 2: Classical and other varia- tions** Batsford, London 2001, 160 pag. ISBN 0-7134-8689-9 Prijs £ 14.99.
- 6) Lev Gutman, **4...Qh4 in the Scotch Game** Batsford, London 2001, 272 pag. ISBN 0-7134-8607-4 Prijs £ 17.99.
- 7) Dick van Geet, **1.Nc3 Van Geet Opening** Interchess, Alkmaar 2000, cd-rom Prijs f 46,20.

Middenspel

Jan van Reek is vooral bekend van zijn werken over eindspelstudies, maar zijn tweede liefde is de strategie in het schaakspel. Onlangs verscheen een fraai uitgevoerd boek over dit onderwerp (8). Vijftig partijen van Boris Spasski dienen als voor- beeld voor de uitleg van diverse strategische prin- cipes. Sterke punten in het spel van Spasski zijn het ontwikkelen van een plan na de opening en het onderkennen van het kritische moment in de partij. Welke rol de oud-wereldkampioen bij het tot stand komen van het boek heeft gespeeld is onduidelijk. Gedurende elf jaar schreef Nikolay Minev een column in *Inside Chess* over de tactiek in het schaakspel. Het blad is inmiddels ter ziele, maar een selectie van Minevs pakweg 120 columns verschijnt in boekvorm verspreid over twee delen. Deel 1 is verschenen en heeft als titel *Mastering tactical ideas* (9). Klaarblijkelijk zijn de artikelen chronologisch geordend, want deel 1 bevat publicaties verschenen in de periode 1990-1995. De hoofdstukken zijn geordend per schaak- stuk. De artikelen zijn op vlotte toon geschreven en toegankelijk voor een groot publiek. John Littlewood schreef in 1974 een boek over het middenspel. Blijkbaar was dat zo goed dat er in de huidige editie weinig nieuw materiaal uit de

laatste 25 jaar aan is toegevoegd (10).

8) Jan van Reek, **Grand Strategy** STES, Margraten 2000, 144 pag. ISBN 90-74827-41-1.

9) Nikolay Minev, **Mastering tactical ideas** International Chess Enterprises, Seattle 2000, 235 pag. ISBN 1-879479-83-4 Prijs \$ 19,95.

10) John Littlewood, **How to play the Middle Game in Chess** Batsford, London 2000, 176 pag. ISBN 0-7134-8617-1 Prijs £ 14,99.

Eindspelstudie

Het heeft er alle schijn van dat Jan van Reek zijn serie 'Schaakspelers als eindspelkunstenaars' heeft voltooid. De deeltjes 13 en 14 behandelen de eindspelkwaliteiten van Anatoli Karpov (11) en Gary Kasparov (12). In totaal zijn er nu 23 deeltjes verschenen. Uiteraard kwamen alle 13 wereldkampioenen aan bod. Daarnaast besteedde Van Reek aandacht aan een aantal spelers van wereldformaat. Helaas voor Van Reek is er vlak na het verschijnen van deze laatste twee deeltjes een nieuwe wereldkampioen opgestaan. Aangezien Vladimir Kramnik juist bekend staat als eindspelvirtuoos, zal Van Reek nogmaals in de pen moeten klimmen. Gezien zijn enorme productie lijkt dat geen probleem. De Nederlandse Bond van Probleemvrienden heeft een oude traditie nieuw leven ingeblazen. Het is alweer twaalf jaar geleden dat er een deeltje verscheen in de serie 'Probleemcomponisten'. Nu is deel 13 op de markt waarin de tweelingbroers Pieter en Henk le Grand centraal staan (13). Al bijna vijftig jaar componeren de gebroeders en te gelegenheid van hun 65ste verjaardag zijn (2 x 65 =) 130 problemen geselecteerd. Het boek is niet duur en in twee talen uitgevoerd, zodat ook de buitenlanders ervan kunnen genieten.

11) Jan van Reek, **Anatoly Karpov** STES, Margraten 2000, 62 pag. ISBN 90-74827-42-X.

12) Jan van Reek, **Gary Kasparov** STES, Margraten 2000, 62 pag. ISBN 90-74827-43-8.

13) Peter Bakker & Hans Schogt, **Henk le Grand/Piet le Grand** Nederlandse Bond van Probleemvrienden, Amstelveen 2000, 104 pag. ISBN 90 6216 598 2 Prijs f 20,-.

Biografieën

Slechts een select gezelschap schakers bereikt de absolute wereldtop. De meeste schakers blijven ergens richting de top steken of keren het schaken de rug toe en geven hun maatschappelijke carrière voorrang. Siep Postma heeft een boek geschreven

om deze 'mindere goden' aan de vergetelheid te ontrukken (14). Van 43 schakers wordt een korte levensbeschrijving gegeven met veel anekdotisch materiaal, gevolgd door een aantal partijen van de speler met kort commentaar. Dus wie iets wil lezen over de balletdanser Harmonist, de taxi-chauffeur Rossolimo of de vuilnisman Mason komt in dit boek aan zijn trekken. Er is maar één speler die stopte met schaken en desondanks toch wereldkampioen schaken werd. Dat was Max Euwe. In 1933 besloot Euwe het schaken op een laag pitje te zetten en zich te concentreren op de wiskunde. Een invitatie van Aljechin om een match om het wereldkampioenschap te spelen verdween achtereenvolgens in een la. Het was Hans Kmoch die Euwe bij een toevallige ontmoeting op straat wist over te halen om de uitnodiging alsnog te aanvaarden. Het resultaat is bekend. Euwe werd wereldkampioen. Er zijn maar weinig boeken over Euwe geschreven en Euwe was vermoedelijk te bescheiden om een autobiografie te schrijven. Het enige standaardwerk over Euwe, geschreven door Münnighoff is Nederlandstalig en dateert uit 1976. Gelukkig heeft uitgeverij New in Chess besloten om in het Euwe-jaar 2001 een geactualiseerde Engelse versie op de markt te brengen (15). Een extra hoofdstuk over de laatste jaren van Euwe en een aantal foto's zijn toegevoegd. Misschien dat door deze publicatie wereldwijd de vooroordelen over Euwes wereldtitel zullen afnemen. Genna Sosonko schrijft voor het blad *New in Chess* prachtige necrologieën over Russische schakers. Anno 2001 woont Sosonko 29 jaar in Nederland. De andere helft woonde hij in de Sovjet-Unie. Sosonko is daardoor de best geïnformeerde schaker ter wereld. Niemand anders dan hij had de kennis om deze portretten te schrijven. Want schrijven kan Sosonko. Zijn verhalen over Misha (Tal) en Olga (Capablanca) behoren nu al tot de klassiekers uit de schaakkliteratuur. Uitgeverij New in Chess heeft tien artikelen van Sosonko gebundeld en in boekvorm uitgegeven (16).

14) Siep Postma, **Vergeten schaakgiganten** Smit van 1876 Hengelo, Hengelo 2000. 488 pag. ISBN 90.6289 579 4 Prijs f 49,50.

15) Alexander Münnighoff, **Max Euwe, The Biography** New in Chess, Alkmaar 2001, 352 pag. ISBN 90-5691-079-5 Prijs f 59,95.

16) Genna Sosonko, **Russian Silhouettes** New in Chess, Alkmaar 2001, 206 pag. ISBN 90-5691-078-7 Prijs f 46,20.

Toernooien en matches

In het gebouw Theothorne te Dieren (gemeente Rheden) werd eind juli 2000 het Open NK schaken gehouden dat werd gewonnen door Simon Dvoiris. Beste Nederlander was Karel van der Weide. In de laatste ronde had Van der Weide nog een grootmeesternorm kunnen behalen, maar hij nam genoegen met remise en daardoor een startbewijs voor het Nederlands Kampioenschap 2001. Guust Homs produceerde in betrekkelijk korte tijd een sober maar informatief toernooiboek (17). Over de WK-match Kasparov-Kramnik is ondanks internet toch een boekje verschenen (18). Door de snelheid waarmee het op papier is gezet kan men geen diepgravende analyses verwachten. Het is meer een geheugensteuntje voor later. Voor het echte graaf- en spitwerk kan men beter terecht in het eerste nummer van het tijdschrift *New in Chess* in 2001 waar Kramnik zelf in een artikel van 20 pagina's de kritieke momenten van de match uitvoerig belicht.

17) Guust Homs, **Open schaakkampioenschap van Nederland 2000**, 156 pag.

18) Nigel Davies/Andrew Martin **Kasparov-Kramnik, London 2000** Batsford, London 2000, 128 pag. ISBN 0-7134-8604-X Prijs £ 9.99'.

Diversen

In de Koninklijke Bibliotheek (KB) te Den Haag was van 28 augustus tot en met 17 november 2000 een tentoonstelling te zien over vrouwenschaak. De toenmalige beheerder van de schaakafdeling van de KB, Henriette Reerink, stelde de tentoonstelling 'Dame aan zet' samen. Ook tekende zij voor de gelijknamige catalogus (19). Het boek is helaas slechts een fletse afspiegeling van wat de tentoonstelling zelf te bieden had. Zo bevat het geen gekleurde illustraties. Wel staan er drie artikelen in, geschreven door Remke Kruk, Yvette Nagel en Hans Scholten. Kruk behandelt het vrouwenschaak in de Middeleeuwen, Nagel vergelijkt het mannenschaak met het vrouwenschaak, zowel kwalitatief en kwantitatief en Scholten bespreekt het vrouwenschaak in de negentiende eeuw. Wie toch nog een glimp van de echte tentoonstelling wil opvangen kan terecht op internet: www.kb.nl. U vindt de ingang op de homepage van de KB. De Amsterdamse schaakvereniging Caissa bestond in april 2001 vijftig jaar. De jubileumuitgave was ditmaal niet de geschiedschrijving van de club, maar een bundel artikelen, geschreven door professor Van Hulst in de jaren 1987-1997 voor het

clubblad van Caissa (20). Van Hulst weet veel en zet zijn kennis met speels gemak op papier. Het boekje is zeer lezenswaardig en ziet er fraai uit. Enig nadeel is dat de oplage beperkt schijnt te zijn; dus de verzamelaars moeten zich haasten. De Duitse auteur Weteschnik selecteerde dertien klas-sieke partijen uit de schaakgeschiedenis (21). De oudste dateert uit 1844 (Hoffmann-Petrov), de jongste is uit 1999 (Kasparov-Topalov). Bij bijna iedere zet staat een diagram, dus men heeft voor het volgen van de partijen geen schaakbord nodig. Ten slotte een reprint in groot formaat van het historische, psychologische onderzoek onder de deelnemers van het grote schaaktoernooi in Moskou uit 1925. Een exemplaar van dit bijzondere boekje bevindt zich in de collectie van het Max Euwe-Centrum. Een Duitse bezoeker was zo aangenaam verrast het hier te vinden dat hij ogenblikkelijk het hele boekje fotokopieerde. Vervolgens toog hij huiswaarts en vond een uitgeverij bereid om het zeldzame werk te reprints en dus weer voor een groot publiek toegankelijk te maken. Natuurlijk is het psychologische experiment uit 1925 gedateerd, maar het laat wel zien hoe serieus en professioneel men het schaken in de Sovjet-Unie toentertijd aanpakte.

19) Henriette Reerink, **Dame aan zet** Koninklijke Bibliotheek, Den Haag 2000, 164 pag. ISSN 0169-3557 63 Prijs f 35,-.

20) Johan van Hulst, **Prof. Van Hulst doceert** Caissa Nieuws, Amsterdam 2001, 76 pag. Prijs f 8,50.

21) Martin Weteschnik, **13 Perlen** Blauer Punkt Verlag, Bad Soden-Salmünster 2001, 110 pag. ISBN 3-9806472-3-4.

22) Djakow/Petrowski/Rudik, **Psychologie des Schachspiels** Bigli-Press Duitsland 2001, 62 pag.

Deze Nieuwsbrief is een uitgave die bestemd is voor de donateurs van het Max Euwe-Centrum. U kunt de Nieuwsbrief regelmatig ontvangen door donateur te worden van de Stichting Max Euwe-Centrum, door een bedrag van minimaal f 25,- per kalenderjaar (meer mag ook) over te maken op Postbankrekeningnummer 5401670 t.n.v. Stichting Max Euwe-Centrum te Amsterdam. Of door te bellen: 020-6257017 waarbij u advies omtrent betaling mag verwachten. Opmerkingen of kritiek op de inhoud van de Nieuwsbrief zal gaarne worden aanvaard, als dat de kwaliteit kan verbeteren.

Het Max Euwe-Centrum stelt goede ideeën op prijs. Degenen die met ons mee willen denken over mogelijkheden op het gebied van bijvoorbeeld (schaak)tentoonstellingen of andere activiteiten, worden verzocht ons met een briefje daarvan op de hoogte te stellen. Schaakboeken-verzamelingen kan men legateren aan stichtingen als het Max Euwe-Centrum. Als u zelf daarover denkt of iemand kent met deze gedachte, houden wij ons van harte aanbevelen.